

Ευγένιος Π. Αυγερινός
Καθηγητής Παν/μίου Αιγαίου

Γιώργος Κόκκινος
Καθηγητής Παν/μίου Αιγαίου

Γεώργιος Παπαντωνάκης
Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αιγαίου

Αλιβίζος Σοφός
Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αιγαίου

(επιμέλεια)

Νέες τεχνολογίες και επιστήμες της αγωγής

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
-----------------------	---

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Ανθρωπιστικές & Κοινωνικές Επιστήμες και Νέες Τεχνολογίες

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΗΣ. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στην υπηρεσία της γλωσσικής εκπαίδευσης: σύγχρονες τάσεις και προκλήσεις	25
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΑΚΗΣ. Νέες τεχνολογίες και (παιδική) λογοτεχνία: μια νέα θεώρηση ή ο θάνατος της λογοτεχνίας;	49
ΕΛΕΝΗ ΣΚΟΥΡΤΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΡΑΤΣΑΛΗΣ. Ζητήματα γλώσσας, μάθησης και παιδαγωγικού προσανατολισμού στη χρήση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση	79
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ – ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΟΥΝΕΛΗ. Διδακτική προσέγγιση ιστορικών εννοιών με τη χρήση του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης Inspiration και του διαδικτύου	89
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΙΜΟΥΡΤΖΗΣ. Νέες τεχνολογίες: επίδραση στην επιστήμη και την εκπαίδευση. Το παράδειγμα της Ιστορίας	117
ΙΩΑΝΝΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ. Διδακτικές χρήσεις των σύγχρονων τεχνολογιών στο μάθημα της Ιστορίας	131
ΜΑΡΙΑ ΚΑΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΑΒΒΑΪΔΟΥ. Η τεχνολογία ως παράμετρος υποστήριξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην τέχνη και την ανάπτυξη	143
ΠΟΥΛΚΑΡΠΟΣ ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ. Θρησκείες, κυβερνοχώρος και δημόσιο σχολείο. Η συγκριτική διδακτική των θρησκειών με την αξιοποίηση πολυμέσων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	165

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Θετικές Επιστήμες και Νέες Τεχνολογίες

ΜΑΡΙΑ ΧΙΟΝΙΔΟΥ – ΡΟΖΑ ΒΛΑΧΟΥ. Η χρήση του εκπαιδευτικού λογισμικού των Μαθηματικών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τη διδασκαλία των λόγων και των αναλογιών στη ΣΤ' Δημοτικού	183
--	-----

- ΕΥΓΕΝΙΟΣ Π. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΩΤΗΡΑΚΗΣ.** Μαθηματική εκπαίδευση και μαθηματικά λογισμικά: εμπειρίες από τη μέχρι τώρα χρήση και σύγχρονες τάσεις. Μια παρουσίαση εκπαιδευτικού λογισμικού Δυναμικής Γεωμετρίας σε τμήμα μεταπτυχιακών φοιτητών. Η περίπτωση του The Geometer's SketchPad 199
- ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΨΥΧΑΡΗΣ.** Αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση. Αξιοπιστία, εγκυρότητα και προδιαγραφές των λογισμικών. Το σενάριο με χρήση ΤΠΕ 217

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ

Θέματα για την εκπαίδευση μέσα από τις Νέες Τεχνολογίες

- ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΦΩΚΙΑΛΗ.** Μορφωτικό κεφάλαιο, νέες τεχνολογίες και κίνητρα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην Κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας. 231
- ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΕΛΛΟΣ.** Δεξιότητες «κλειδιά» στην Κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας (μέσα και από την αντίληψη της Ε.Ε.) 249
- ΑΛΙΒΙΖΟΣ ΣΟΦΟΣ.** Στρατηγικές παρουσίασης σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο διαδίκτυο. Το παράδειγμα της Αττικής 273
- ΗΛΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ – ΜΑΡΙΑ ΚΟΖΑ – ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΖΑ.** Η σχέση των δασκάλων με την πληροφορική. Διαπιστώσεις από μια εμπειρική έρευνα. 287
- ΠΕΤΡΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ.** Γνωστική Ψυχολογία και εκπαίδευση μέσω ΤΠΕ: Δημιουργώντας γέφυρες μεταξύ της βασικής έρευνας και της καθημερινής πρακτικής 299
- ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΟΥΡΤΗ-ΚΑΖΟΥΛΛΗ – ΝΕΦΕΛΗ ΒΡΑΤΣΑΛΗ – ΤΣΑΜΠΙΚΑ ΜΑΚΡΟΓΙΑΝΝΗ – ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΥΓΚΕΛΑΚΗΣ – ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ.** «Λόγου Χάρη»: διαδικτυακός τόπος για τη διδασκαλία / εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας 307
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΛΑΚΙΔΗΣ.** Το αγροτικό και ολιγοθέσιο σχολείο ως θεσμός και ως μονάδα εκπαίδευσης, πολιτισμού και ανάπτυξης στις απομακρυσμένες περιοχές. 319

ΠΟΣΤΕΡΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΣΤΕΣ – ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΩΣΤΑ – ΤΣΑΜΠΙΚΑ ΜΑΚΡΟΓΙΑΝΝΗ.** Προβληματικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο. Επισκόπηση διαδικτυακών περιεχομένων. Έρευνα: τι προτιμούν οι νέοι στο διαδίκτυο 335
- ΤΣΑΜΠΙΚΑ ΣΤΟΥΠΠΗ.** Ηλεκτρονικά περιβάλλοντα μάθησης. Η περίπτωση του WebCT Vista 343
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΜΗΤΣΑΣ.** Αξιοποίηση του εκπαιδευτικού λογισμικού Function Probe για αναπαράσταση της έννοιας της συνάρτησης σε επίπεδο Λυκείου. Εμπειρίες και δυσκολίες εφαρμογής 355

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στην υπηρεσία της γλωσσικής εκπαίδευσης: σύγχρονες τάσεις και προκλήσεις

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

Λέκτορας ΠΤΔΕ

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κείμενο αυτό αναφέρεται στις δυνατότητες χρησιμοποίησης των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου στη γλωσσική εκπαίδευση του 21ου αιώνα. Το σύγχρονο, επικοινωνιακά προσανατολισμένο γλωσσικό μάθημα στοχεύει στην ανάπτυξη από τους μαθητές όλων των απαραίτητων δεξιοτήτων (ακρόαση, ανάγνωση, ομιλία και γραφή) που συνιστούν την επικοινωνιακή ικανότητά τους. Πέρα από τις συμβατικές επικοινωνιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στη σχολική αίθουσα, είναι απαραίτητο ο δάσκαλος να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες των ηλεκτρονικών υπολογιστών για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Συγκεκριμένα, στην παρούσα εισήγηση γίνεται λόγος: α) για την ουσιαστική συμβολή του επεξεργαστή κειμένων στην καλλιέργεια της ικανότητας παραγωγής γραπτού λόγου από τους μαθητές στο πλαίσιο του διαδικαστικού / κειμενοκεντρικού μοντέλου, β) για την αναγκαιότητα χρήσης του διαδικτύου τόσο ως μέσου διαπροσωπικής επικοινωνίας όσο και ως μέσου άντλησης διδακτικού υλικού για τη θεωρητική στήριξη και τις πρακτικές δραστηριότητες του γλωσσικού μαθήματος, γ) για τις ωφέλειες και τις προϋποθέσεις της σωστής χρήσης των κλειστών εκπαιδευτικών λογισμικών γλωσσικής διδασκαλίας.

1. Θέμα της εισήγησης

Τις τελευταίες δεκαετίες, η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή διευρύνεται σε όλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και οι εφαρμογές του καλύπτουν όλο σχεδόν το φάσμα των επιστημονικών πεδίων. Όπως είναι λοιπόν αναμενόμενο, η συμβολή των ηλεκτρονικών υπολογιστών, τόσο στην επεξεργασία και την ανάλυση της γλώσσας όσο και στη γλωσσική αγωγή, είναι ουσιώδης και συνεχώς εξελισσόμενη. Οι βασικές εφαρμογές του ηλεκτρονικού υπολογιστή στις σχετικές με τη γλώσσα επιστήμες είναι οι ακόλουθες (Μπαμπινιώτης 1996, Μπαμπινιώτης 2000, Mani 2006: 466-467):

- Μηχανική μετάφραση και διερμηνεία – που αποτελούν μέσο στήριξης και προστασίας των μικρών εθνικών γλωσσών.
- Επεξεργασία και ανάλυση της ανθρώπινης φωνής και των φαινομένων επιτονισμού.
- Επεξεργασία και ανάλυση της μορφής και της σημασίας λεξικών και προτασιακών δομών – που συμβάλλει στην κατανόηση των μηχανισμών της γλωσσικής κατάκτησης και επεξεργασίας από τον ανθρώπινο εγκέφαλο.
- Παραγωγή υπερπροτασιακών δομών (μακροδομών).
- Τεχνολογική ενίσχυση της γλωσσικής διδασκαλίας, τόσο σε επίπεδο μητρικής όσο και σε επίπεδο δεύτερης / ξένης γλώσσας.

Στην παρούσα εισήγηση ασχολούμαστε με την πέμπτη εφαρμογή των ηλεκτρονικών υπολογιστών, δηλαδή τη συμβολή της γλωσσικής τεχνολογίας (language engineering) –παράλληλα με τους συμβατικούς διδακτικούς τρόπους– στην αποτελεσματικότερη κατάκτηση της μητρικής γλώσσας στο πλαίσιο της επικοινωνιακής προσέγγισης, η οποία έχει κυριαρχήσει ως διδακτικό μοντέλο παγκοσμίως στη γλωσσική διδασκαλία.

2. Εφαρμογές των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου στην εκπαίδευση

2.1. ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Κύριος στόχος της γλωσσικής διδασκικής σε διεθνές επίπεδο την τελευταία εικοσαετία είναι η καλλιέργεια και η ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας (communicative competence) των μαθητών. Με τον όρο «επικοινωνιακή ικανότητα» νοείται (Cook 2003: 42-46, Μήτσης 2004: 28-29):

- α. Η γνώση και η σωστή εφαρμογή στις επικοινωνιακές δραστηριότητες των μορφωσιακών και των σημασιολογικών κανόνων της γλώσσας (possibility).
- β. Η δυνατότητα παραγωγής αποδεκτών και κατανοητών εκφωνημάτων (feasibility) μέσω των πιο αποτελεσματικών κατά το δυνατόν γλωσσικών επιλογών στο πλαίσιο συγκεκριμένου κειμενικού είδους και δεδομένης επικοινωνιακής περίπτωσης, η οποία καθορίζεται από το χώρο, το πολιτιστικό υπόβαθρο και τα χαρακτηριστικά των συνομιλητών (appropriateness).

Με άλλα λόγια, η επικοινωνιακή ικανότητα δηλώνει τη δυνατότητα του φυσικού (αλλά και του αλλόγλωσσου) ομιλητή τόσο να χρησιμοποιεί ως πομπός όσο και να κατανοεί ως ακροατής αποτελεσματικά τη γλώσσα σε κάθε επικοινωνιακό περιβάλλον και σε κάθε κειμενικό τύπο, εφαρμόζοντας με κατάλληλο τρόπο τους δομικούς και λειτουργικούς κανόνες της. Η επικοινωνιακή ικανότητα ή, όπως πολλά σύγχρονα εγχειρίδια γλωσσικής διδασκτικής την αποκαλούν, η επικοινωνιακή γλωσσική δεξιότητα (*communicative language ability*) συνίσταται, λοιπόν, από τους ακόλουθους παράγοντες (Hedge 2000: 44-53):

- Γλωσσική ικανότητα (*linguistic competence*): πρόκειται για τη γνώση του γλωσσικού συστήματος και του λεξιλογίου μιας γλώσσας· με άλλα λόγια, ο όρος αναφέρεται στην ικανότητα εφαρμογής των γραμματικών (φωνολογικών, μορφολογικών, συντακτικών, σημασιολογικών) κανόνων μιας γλώσσας.
- Πραγματολογική ικανότητα (*pragmatic competence*): αφορά αφενός την προσλεκτική ικανότητα (*illocutionary competence*), δηλαδή τη δυνατότητα επιτέλεσης και αξιολόγησης των κατάλληλων γλωσσικών επιλογών, ώστε να επιτυγχάνονται οι επικοινωνιακές προθέσεις του ομιλητή ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση ή –προκειμένου για τον ακροατή– να γίνονται αντιληπτές οι προθέσεις του πομπού· αφετέρου, αναφέρεται στην ικανότητα χρησιμοποίησης των κατάλληλων δομών και λεξιλογικών στοιχείων, ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο, τον κοινωνικό ρόλο του πομπού και του δέκτη και το αξιακό / πολιτισμικό υπόβαθρο της γλωσσικής κοινότητας, με άλλα λόγια στην κοινωνιογλωσσική ικανότητα (*socio-linguistic competence*).
- Κειμενική ικανότητα (*discourse / textual competence*): αφορά την ικανότητα: α) δόμησης ενός κειμένου βάσει των απαιτήσεων του οικείου κειμενικού γένους ή είδους, β) επιλογής και αξιολόγησης των κατάλληλων για τον κειμενικό τύπο, το σκοπό και το θέμα της παραγωγής λόγου, όπως και για τον αποδέκτη, γλωσσικών και υφολογικών στοιχείων, γ) ερμηνείας, κατανόησης και συγγραφής ενός αποδεκτού κειμένου με συνοχή, συνεκτικότητα και υψηλή πληροφορητικότητα (McCarthy – Carter 1994: 172-175, Kostouli 2001: 180-182).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η εκπαιδευτική διαδικασία, στοχεύοντας στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών, όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω, οφείλει να αντιστοιχεί και να προσομοιάζει στη φυσιολογική διαδικασία της γλωσσικής κατάκτησης, ώστε η διδακτική πράξη να επιταχύνει τον φυσικό τρόπο απόκτησης των γλωσσικών δεξιοτήτων. Συνεπώς, η δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος το οποίο να εξασφαλίζει την ελεύθερη και αβίαστη παραγωγή και κατανόηση λόγου από το μαθητή, στο πλαίσιο επικοινωνιακών δραστηριοτήτων παρόμοιων με αυτές που συμμετέχει ο μαθητής στην εξωσχολική πραγματικότητα, αποτελεί βασικό στόχο του σύγχρονου γλωσσικού μαθήματος, μέσω του οποίου επιδιώκεται η καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών (Μήτσης 2004: 279-281, Hedge 2000: 44-46).

Στο παραπάνω πλαίσιο εντάσσονται στο επικοινωνιακά προσανατολισμένο γλωσσικό μάθημα και οι νέες τεχνολογίες. Με άλλα λόγια, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αποτελεί ένα βασικό μέσο που μεταβάλλει σε σημαντικό βαθμό την εκπαιδευτική διαδικασία του σύγχρονου γλωσσικού μαθήματος και υπηρετεί ουσιαστικά τον κύριο στόχο της καλλιέργειας της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών. Η περιγραφή, λοιπόν, της θέσης και του ρόλου του ηλεκτρονικού υπολογιστή στη σύγχρονη, επικοινωνιακά προσανατολισμένη γλωσσική εκπαίδευση αποτελεί τον βασικό σκοπό της παρούσας εισήγησης.

2.2. Ο ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ

Όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη ενότητα, η σύγχρονη γλωσσοεκπαιδευτική αντίληψη αντιλαμβάνεται τον ηλεκτρονικό υπολογιστή αφενός ως μέσο εργασίας και αφετέρου ως εργαλείο διδασκαλίας και ως περιβάλλον υλοποίησης διδακτικών στόχων, που λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά προς τα συμβατικά διδακτικά μέσα, και όχι ως διδάσκοντα, όπως συνέβαινε στις δεκαετίες του 1960 και του 1970¹ (Κουτσογιάννης 2002: 29-31). Οι εφαρμογές του ηλεκτρονικού υπολογιστή στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο αναλύονται στις υποενότητες που ακολουθούν.

2.2.1. Εφαρμογές του επεξεργαστή κειμένων

Αναφέραμε παραπάνω ότι μια βασική διάσταση της επικοινωνιακής ικανότητας είναι η κειμενική ικανότητα. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής μπορεί να συμβάλει, αν υπάρξει σωστή εκμετάλλευσή του στο σχολείο, στην καλλιέργεια της κειμενικής ικανότητας των μαθητών στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων της παραγωγής και κατανόησης λόγου.

Σήμερα θεωρείται ξεπερασμένη η αντίληψη ότι το κείμενο είναι το υλικό προϊόν του γραπτού λόγου, αποτέλεσμα της γραμμικής διαδικασίας: ορισμός θέματος από το διδάσκοντα, δόμηση σχεδιαγράμματος, συγγραφή του τελικού κειμένου από το μαθητή (Κοστούλι 2001: 182-183)· στη σύγχρονη διδακτική αντίληψη για την παραγωγή λόγου, το

---

1. Στις δεκαετίες του 1960 και 1970 δημιουργήθηκε στον γλωσσοεκπαιδευτικό χώρο το γνωστό κίνημα CAI (Computer Assisted Instruction), το οποίο στηρίζεται στις αρχές της προγραμματισμένης μάθησης στο πλαίσιο του δομιστικού διδακτικού μοντέλου, που κυριαρχούσε την εποχή εκείνη στο χώρο της γλωσσικής διδασκαλίας. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο κίνημα, ο ρόλος του ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι η ενίσχυση, ή ακόμα και η υποκατάσταση του δασκάλου: ο υπολογιστής, δηλαδή, παρέχει την ύλη σε μικρές ή μεγαλύτερες ενότητες, λειτουργεί ενισχυτικά σε περίπτωση επιτυχίας και ανατροφοδοτικά σε περίπτωση αποτυχίας, ενώ αξιολογεί αντικειμενικά το μαθητή. Στο κλίμα αυτό, με άλλα λόγια στη λογική των «κλειστών συστημάτων διδασκαλίας», κινούνται τα λογισμικά που κυκλοφορούν στο εμπόριο στις περισσότερες χώρες του κόσμου –και στην Ελλάδα– και έχουν διαδοθεί στα σχολεία ως υποστηρικτικό μέσο διδασκαλίας (Κουτσογιάννης 2001: 275-276, Μήτσης 2004: 197).

κείμενο νοείται τόσο ως ηλεκτρονικά ή συμβατικά καταγεγραμμένο προϊόν όσο και ως μια δυναμική εξελικτική διαδικασία, εξαρτώμενη από τον πομπό και το δέκτη, την επικοινωνιακή προθετικότητα και το θέμα, το είδος λόγου, την περίσταση και το πολιτιστικό πλαίσιο της επικοινωνιακής ανταλλαγής. Συνεπώς, η διδασκαλία σύνθεσης κειμένου οφείλει να εξασκήσει τους μαθητές στη διαδικασία της παραγωγής γραπτού λόγου· η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια: α) Καθορισμός των επικοινωνιακών προθέσεων ανάλογα με το είδος του προς παραγωγή κειμένου και με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του ακροατή, στοιχεία από τα οποία πηγάζουν οι γλωσσικές και οι υφολογικές επιλογές του συγγραφέα. β) Παραγωγή των ιδεών, των απόψεων και του περιεχομένου του υπό συγγραφή κειμένου. γ) Σχεδιασμός και οργάνωση της δομής του κειμένου. δ) Συγγραφή του προσχεδίου. ε) Ανταπόκριση-αντίδραση του διδάσκοντος ή των συμμαθητών επί του προσχεδίου. στ) Αναθεώρηση τόσο του αρχικού σχεδιασμού, ως προς το περιεχόμενο, τη δομή και τις στρατηγικές έκφρασης του μηνύματος, όσο και του κειμενικού προσχεδίου· η διόρθωση του τελευταίου αφορά την οργάνωση του περιεχομένου του, τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές, τη σαφήνεια και την ακρίβεια των λεγόμενων αλλά και τη γραμματική και την ορθογραφία του. ζ) Συγγραφή του τελικού κειμένου ως προϊόντος της ανωτέρω διαδικασίας. η) Αξιολόγηση του τελικού κειμένου (Hedge 2000: 302-315, Brown 2001: 335-337). Στόχος λοιπόν της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να εξασκηθούν οι μαθητές στην καλύτερη εφαρμογή και επεξεργασία των παραπάνω σταδίων.

Τα τελευταία χρόνια σε πολλές χώρες, η καλλιέργεια της κειμενικής ικανότητας των μαθητών και η εξάσκησή τους στα στάδια της διαδικασίας παραγωγής λόγου επιτυγχάνεται μεταξύ άλλων και μέσω της χρήσης του επεξεργαστή κειμένων (Word Processor). Τα πλεονεκτήματα του επεξεργαστή κειμένων ως μέσου παραγωγής λόγου συνοψίζονται ως εξής (Hedge 2000: 316-317, Brown 2001: 145-146, Κουτσογιάννης 2001α: 276-277, Harmer 2001: 150, 260-261, Pennington 1991):

- Επιταχύνει τη διαδικασία συγγραφής του κειμένου, συνδέοντας ή συγχωνεύοντας τα στάδια της παραγωγής των ιδεών, της οργάνωσής τους και της συγγραφής του προσχεδίου. Αυτό επιτυγχάνεται καθώς οι μαθητές δεν πιέζονται για την εξαρχής ορθή δόμηση και για τον τρόπο καταγραφής των ιδεών, εφόσον, μέσω της τεχνολογίας του επεξεργαστή κειμένων, είναι πολύ χρήσιμες κατά την εφαρμογή των μη καθοδηγούμενων τεχνικών παραγωγής και οργάνωσης του κειμενικού περιεχομένου, που είναι γνωστές ως «ταχεία και άτακτη γέννηση ιδεών» (brainstorming), κατά τις οποίες οι μαθητές μπορούν να καταγράφουν τις παραγόμενες ιδέες χωρίς να τους απασχολεί την ίδια στιγμή η δομή του κειμένου, ενώ επιπροσθέτως γνωρίζουν ότι όποια νέα ιδέα σκεφτούν, ανεξάρτητα από το στάδιο παραγωγής λόγου στο οποίο βρίσκονται, θα μπορεί άκοπα να ενσωματωθεί στο κατάλληλο τμήμα του κειμένου. Συνεπώς, είναι δυνατό να εξασκηθούν αποτελεσματικότερα πειραματιζόμενοι δημιουργικά.

- Σημαντική είναι η συμβολή του επεξεργαστή κειμένων και στο στάδιο της αναθεώρησης του προσχεδίου. Μέσω του επεξεργαστή επιβληθείται σε σημαντικό βαθμό η διαδικασία της διόρθωσης του αρχικού κειμένου, τόσο σε προτασιακό (local revision) όσο και σε κειμενικό επίπεδο (global revision). Αυτό συμβαίνει διότι ενέργειες όπως το σβήσιμο, η μεταφορά και επικόλληση (cutting and pasting), όχι μόνο λέξεων και φράσεων αλλά και ολόκληρων παραγράφων, η αναδιοργάνωση και η αναδιάταξη κειμενικών τμημάτων επιτυγχάνονται εύκολα και χωρίς περιορισμούς. Επίσης, η δυνατότητα αποθήκευσης ενός προσχεδίου για αναθεωρητική επεξεργασία σε επόμενες διδακτικές ώρες βοηθά στον αποτελεσματικότερο προγραμματισμό του μαθήματος, στο πλαίσιο του ωρολόγιου προγράμματος των μαθημάτων, και στην επιτυχή εφαρμογή των διαδικαστικών προσεγγίσεων. Η αναθεώρηση του προσχεδίου από το μαθητή βάσει των δεδομένων που προέκυψαν κατά το προηγούμενο διαδικαστικό στάδιο της ανταπόκρισης του διδάσκοντος (π.χ. ο τρόπος χρήσης του ελεγκτικού καταλόγου, η αναθεωρητική μέθοδος σύγκρισης του μαθητικού κειμένου με πρότυπο κείμενο, ο τρόπος χρήσης του επεξεργαστή κειμένων για προσθήκες, απαλοιφές ή για αναδιοργάνωση του αρχικού κειμένου κ.λπ.) είναι διαδικασία που μπορεί να επιδειχθεί στους μαθητές από τον ίδιο το δάσκαλο μέσω της σύνδεσης του υπολογιστή με προβολέα. Τέλος, υφίσταται η δυνατότητα δημιουργίας σύγχρονου τύπου πολυτροπικών κειμένων μέσω της εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων του υπολογιστή (π.χ. επιλογή εικόνων, δημιουργία διαγραμμάτων και γραφικών).
- Σημαντικό πλεονέκτημα του επεξεργαστή κειμένων (στις δυνατότητες του οποίου περιλαμβάνεται η λειτουργία των εξαρτημάτων παραγωγής λόγου σε ηλεκτρονικό περιβάλλον, δηλαδή του ορθογράφου, των γραμματικών και λεξιλογικών θησαυρών κ.λπ.) είναι ότι οι μαθητές μπορούν απρόσκοπτα να επικεντρώσουν την προσοχή τους στην παραγωγή λόγου, χωρίς να διακόπτουν τον ειρμό τους σκεπτόμενοι την ορθογραφία ή τους γραμματικούς τύπους των λέξεων (έρευνες γνωστικών ψυχολόγων και άλλων επιστημόνων στις δεκαετίες του 1970 και 1980, όπως οι Zamel, Perl, Sommers, Faigley, Witte και Emig, έχουν δείξει ότι οι αδύνατοι μαθητές αποσπώνται από την παραγωγή λόγου απασχολούμενοι με τους γραμματικούς και τους ορθογραφικούς τύπους των λέξεων). Αυτά τα λάθη διορθώνονται αμέσως από τον επεξεργαστή, ενώ ουσιαστική διδακτική επεξεργασία τους επιτελείται σε άλλους τομείς του γλωσσικού μαθήματος.
- Η σύνθεση ενός κειμένου –τουλάχιστον χρηστικού– θεωρείται από πολλούς μια φύσει συνεργατική και διαπροσωπική διαδικασία, καθώς είναι επιδεκτική αλληλεπίδρασης και προσφέρεται για ανταλλαγή ιδεών μεταξύ περισσότερων ατόμων, ενώ αυξάνεται έτσι και ο αλληλεπιδραστικός ρόλος του δασκάλου, και μάλιστα κατά τη διάρκεια της παραγωγής του κειμένου και όχι μόνο στην τελική αξιολόγηση του γραπτού προϊόντος. Ο ρόλος του υπολογιστή στον συνεργατικό αυτό τύπο

διδασκαλίας του γραπτού λόγου θεωρείται ουσιαστικός, καθώς η οθόνη του υπολογιστή προσφέρεται για αντικειμενική επεξεργασία του κειμένου από μια ομάδα μαθητών πολύ περισσότερο από ένα φύλλο χαρτιού, ώστε όλοι από κοινού να είναι σε θέση να κάνουν γόνιμες παρατηρήσεις, να επιφέρουν διορθώσεις, όπως και να συζητούν και να αξιολογούν το περιεχόμενο και τη μορφή του κειμένου.

Ο επεξεργαστής κειμένων δεν συμβάλλει μόνο στην καλλιέργεια της κειμενικής ικανότητας των μαθητών μέσω της συμβολής του στην αποτελεσματικότερη εξοικείωσή τους με τις διαδικασίες παραγωγής λόγου, αλλά, επιπροσθέτως, συντελεί και στην ανάπτυξη της γλωσσικής τους ικανότητας, η οποία συνδέεται στενά με την κειμενική ικανότητα: αυτό συμβαίνει καθώς βασική προϋπόθεση συγγραφής ενός κειμένου ή αναθεώρησης ενός κειμενικού προσχεδίου αποτελούν οι προσήκουσες για το κειμενικό είδος και την επικοινωνιακή περίσταση γλωσσικές και υφολογικές επιλογές αλλά και η επίτευξη της κειμενικής συνοχής μέσω της χρήσης των κατάλληλων γλωσσικών μέσων. Χαρακτηριστικές λοιπόν είναι οι κειμενικού και προτασιακού τύπου ασκήσεις επίτευξης ακριβολογίας (accuracy-based) και ευχέρειας λόγου (fluency-based) μέσω του επεξεργαστή κειμένων, που λαμβάνουν χώρα σε πολλά ευρωπαϊκά, αμερικανικά και αυστραλιανά σχολεία: π.χ. δίνεται κάποιο κείμενο στους μαθητές, το οποίο επεξεργάζονται γλωσσικά –ατομικά ή ομαδικά– ασκώντας μια μορφή αναθεωρητικών διαδικασιών (το συμπληρώνουν ή το περιορίζουν ανάλογα με το είδος, το σκοπό, την περίσταση, το θέμα και τον ακροατή, παρεμβαίνουν σε συγκεκριμένες παραγράφους, διορθώνουν ορθογραφικά, μορφοσυντακτικά σφάλματα ή λάθη στίξης) ή μετατρέποντάς το σε άλλο κειμενικό είδος, ώστε μέσω της σύγκρισης να διαφανούν οι ομοιότητες και οι διαφορές των συγκεκριμένων ειδών λόγου (Celce-Murcia – Olshtain 2000: 160-161).

Στην παρούσα έκδοση το ενδιαφέρον εστιάζεται στη χρήση των νέων τεχνολογιών ως οργανωτικού πλαισίου για τη δημιουργία αποτελεσματικότερων περιβαλλόντων μάθησης, καθώς επίσης και ως καινοτόμων διδακτικών εργαλείων σε όλο το φάσμα των επιστημών της εκπαίδευσης καθώς και των επιστημών που εντάσσονται στο σχολικό πρόγραμμα. Ειδικότερα, η έκδοση έχει στόχο την παρουσίαση θεωρητικών προβληματισμών, στρατηγικών επιλογών, καινοτόμων δράσεων, διδακτικών εμπειριών και ερευνητικών πορισμάτων που, αν και προέρχονται από ετερογενή γνωστικά πεδία, διέπονται από κοινές επιστημολογικές και γνωσιοθεωρητικές αρχές και από κοινές παιδαγωγικές ευαισθησίες. Πέρα από κάθε επιστημολογική διαμάχη ως προς την προσέγγιση της έννοιας των επιστημών της εκπαίδευσης οι επιμελητές θεωρούν ότι οι ανθρωπιστικές, οι κοινωνικές, οι ψυχολογικές-γνωσιακές και οι θετικές επιστήμες στρέφουν το ερευνητικό τους ενδιαφέρον στις δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες για τη στήριξη της εκπαιδευτικής πράξης και των δράσεων της αγωγής. Ανώτερος στόχος της έκδοσης αυτής είναι λοιπόν το ξεκίνημα ενός διεπιστημονικού διαλόγου στο χώρο των επιστημών της εκπαίδευσης, με άξονα τη σύνθετη και πολύπλευρη σχέση νέων τεχνολογιών και μάθησης.

ISBN 978-960-455-221-4

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗ/ΣΗΤ 4221